

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาต่อเนื่องซึ่งเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปในขณะนี้คือ ปัญหาความยากจน หากถือตามเกณฑ์รายงานของธนาคารโลก จะปรากฏว่าจำนวนร้อยละของประชากรไทย ที่อยู่ในข่ายความยากจนทั้งประเทศ ไคลลดจากร้อยละ ๕๗ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖ มาเป็นร้อยละ ๓๙ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๑ - ๒๕๑๒ และเหลือร้อยละ ๓๑ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ เช่นเดียวกับประชากรในสังคมชนบทซึ่งไคลลดจากร้อยละ ๖๑ มาเป็นร้อยละ ๔๓ และร้อยละ ๓๕ ในช่วงเวลาดังกล่าวตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นผลพลอยได้จากการพัฒนาเป็นสวนรวม อันมีส่วนทำให้เกิดการกระจายรายได้และบริการสังคมต่าง ๆ ขยายไปสู่ท้องถิ่นยากจนบางแห่ง แม้อัตราลดลงของประชากรยากจนดังกล่าวนี้จะเป็นตัวเลขที่สมเหตุสมผลหรือไม่เพียงใดก็ตามอย่างน้อยก็แสดงว่า จากการทุ่มเทการพัฒนาจากอดีตจนมาถึงปัจจุบัน ประเทศไทยยังคงมีประชากรที่ยากจนอยู่ถึงเกือบ ๑ ใน ๓ ของประเทศ หรือเท่ากับประมาณ ๑๓ ล้านคนในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ และในจำนวนนี้ ร้อยละ ๕๐ เป็นประชากรที่อยู่ในเขตชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน^๑

การคิดค้นวิธีการขจัดความยากจนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างสัมฤทธิ์ผล โดยอาศัยการพัฒนาชนิดสมบูรณ์แบบและสามารถช่วยประชากรที่ยากจนส่วนใหญ่ได้นั้น เป็นนโยบายหลักของรัฐบาลที่ผ่านมา ปัจจุบันแม้จะมีการริเริ่มโครงการรายสาขา

^๑ เสน่ห์ จามริกและคณะ, "นโยบายในการพัฒนาชนบท," ใน ชนบทไทย ๒๕๒๓, กองศึกษาภาวะเศรษฐกิจและเผยแพร่การพัฒนา, รวบรวม (กรุงเทพฯ: หานนคร: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๓), หน้า ๘.

หลายโครงการเพื่อช่วยเหลือชาวชนบทที่ยากจน เช่น กลุ่มอาสาสมัครทางสาธารณสุข
 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในหมู่บ้าน รวมทั้งการจัดตั้งโครงสร้างพื้นฐานทาง
 เศรษฐกิจตามหมู่บ้านที่ยากจน แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่า โครงการรายสาขาเหล่านี้ไม่
 สามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมชนบทให้ประชาชนมีมาตรฐานการครองชีพที่ดี
 ขึ้นได้^๑ วิธีการหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้คือการวางแผนหลายระดับ
 (Multi Level Planning) ซึ่งเป็นการวางแผนในลักษณะสมบูรณ์แบบภายใต้
 พื้นที่ที่มีขนาดเหมาะสม เช่น ในระดับจังหวัด โดยยึดถือสภาพภูมิศาสตร์เป็นหลัก เพื่อ
 วางแผนจากส่วนล่าง (Low Level Planning) ไปหาส่วนบน โดยอาศัยวิธีการ
 ดำเนินการจากหน่วยราชการต่าง ๆ เพื่อจะสนองต่อความต้องการของประชาชน
 ในท้องถิ่นอย่างจริงจัง^๒

"โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม" เป็นโครงการหนึ่งที่เป็น
 จัดทำแผนระดับจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด ได้แก่
 เจ้าหน้าที่ประมง เจ้าหน้าที่เร่งรัดพัฒนาชนบท ประธานโครงการภายในจังหวัด โดย
 เริ่มโครงการที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนภายในจังหวัดตั้งแต่ปี
 พ.ศ. ๒๕๒๒^๓ อันเนื่องมาจากความต้องการกุ้งก้ามกรามได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว
 ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้กุ้งชนิดนี้มีราคาสูงและเป็นสัตว์น้ำที่มีคุณค่ายิ่ง

^๑ อุนรี ตียาภรณ์ และ สุวรรณี สำโรงวัฒนา, "การจัดความยากจนใน
 ประเทศไทยโดยใช้การวางแผนระหว่างสาขา," ใน ชนบทไทย ๒๕๒๓, กองศึกษา
 ภาวะเศรษฐกิจและเผยแพร่การพัฒนา, ผู้รวบรวม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๓), หน้า ๒๒๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ สัมภาษณ์ มนัส รัตนสังขธรรม, เร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดกาฬสินธุ์,

ทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง การเลี้ยงกุ้งก้ามกรามเป็นความหวังและความปรารถนาของผู้ประกอบการเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว แต่สาเหตุสำคัญที่ทำให้การเลี้ยงกุ้งก้ามกรามยังไม่เจริญก้าวหน้าก็เนื่องมาจากการขาดประสบการณ์และขาดพันธุ์กุ้งที่จะนำมาทดลองเลี้ยง ๒ รองลงมาคือบรรดาเกษตรกรที่คิดจะเลี้ยงกุ้งก้ามกรามมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในค่านต่าง ๆ เช่น เข้าใจว่ากุ้งจะกินกันเองในระหว่างการเลี้ยง การเลี้ยงกุ้งในบ่อจะไม่โต และปลาต่าง ๆ ที่เป็นศัตรูของกุ้ง เช่น ปลาช่อน ปลาดุก

ดังนั้น ในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม จึงได้มีการแก้ปัญหาต่าง ๆ และส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามโดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ หลายชนิด ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรจะไต่วิจัยถึงบทบาทของสื่อที่ใช้ในโครงการนี้ เพื่อทราบถึงประเภทของสื่อที่มีบทบาทมากน้อยในการทำให้เกษตรกรยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม เพื่อนำผลไปอนุมาณใช้ประกอบการพิจารณาวางแผนการจัดทำโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในจังหวัดอื่น ๆ โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อให้การพัฒนาอาชีพตามโครงการนี้บรรลุเป้าหมายของโครงการได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. เพื่อทราบความแตกต่างของบทบาทของสื่อมวลชน สื่อบุคคล การทำบ่อสาธิตและการประชุมอบรม ที่มีต่อการยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
๒. เพื่อทราบความแตกต่างของคุณสมบัติของสมาชิกที่ยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามเร็วและสมาชิกที่ยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามช้า

อนันต์ ต้นสุตะพานิช, พัฒนาวิธีการเพาะและอนุบาลกุ้งก้ามกรามวัยอ่อนโดยใช้เกลือสินเธาว์ เกลือสมุทร และน้ำเกลือจากภาคอีสาน (กรุงเทพมหานคร : กรมประมง, ๒๕๒๓), (พิมพ์คด.)

๒ สมศักดิ์ สิงหลกะ และ ไพบุลย์ วรสายันต์, การเลี้ยงกุ้งก้ามกรามที่จังหวัดสุพรรณบุรี (กรุงเทพมหานคร : กรมประมง, ม.ป.ป.), (พิมพ์คด.)

๓. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างความเร็ว ๕๕ ในการยอมรับ การเลี้ยงกุ้งก้ามกรามกับการเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ

๔. เพื่อทราบความต้องการของสมาชิกเกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม

ขอบเขตของการวิจัย

๑. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกโครงการส่งเสริม การเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ของเกษตรกรจังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากโครงการนี้เริ่ม วางแผนจากจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็น โครงการที่น่าสนใจที่จะเป็นตัวอย่างแก่จังหวัดอื่น ๆ

๒. สื่อ ศึกษาดัง

๒.๑ สื่อบุคคล ศึกษาสื่อบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่งานประมงสาขิต ห้วยสีทัน จังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าหน้าที่เร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัดกาฬสินธุ์ และเจ้าหน้าที่จากโครงการทดลอง คนควาอบรมและพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม สถานีประมงจังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากนั้นจะศึกษา การสื่อสารระหว่างสมาชิกโครงการกับผู้นำความคิด การพูดคุยกับเพื่อนบ้านและญาติพี่น้อง

๒.๒ สื่อมวลชน ศึกษาเฉพาะสถานีโทรทัศน์ กรมประชาสัมพันธ์ ของ ๕ จังหวัดขอนแก่น วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดมหาสารคาม และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น "ชาวน้ำคำ"

๒.๓ สื่อเฉพาะกิจ ศึกษา

๒.๓.๑ การทำบอสาขิต ศึกษาเฉพาะการทำบอสาขิต ตัวอย่างในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ และการทำบอ เลี้ยงกุ้งก้ามกรามของเกษตรกรจังหวัดหนองคาย ซึ่งสมาชิกได้ไปดูมาเป็นตัวอย่างซึ่งอาจเรียกว่า เป็นการสาขิตเช่นกัน

- ๒.๓.๒ การประชุมอบรม ศึกษาเฉพาะการประชุมอบรมให้ความรู้
เกี่ยวกับการ เลี้ยงกุ้งก้ามกราม ทีมงานประมงสาขิตห้วยสีทัน
จังหวัดกาฬสินธุ์ ไคจัดขึ้น
ทั้งนี้ศึกษาข้อมูลระหว่างปี ๒๕๒๔ - ๒๕๒๕ เท่านั้น

นิยามศัพท์

๑. บทบาทของสื่อ หมายถึง การที่สื่อมีส่วนในการให้ความรู้ ชักจูงใจ
ตัดสินใจ และยืนยันการยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ของสมาชิกโครงการส่งเสริม
การเลี้ยงกุ้งก้ามกราม

๒. สื่อ หมายถึง

๒.๑ สื่อบุคคล หมายถึง เจ้าหน้าที่งานประมงสาขิตห้วยสีทัน
จังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าหน้าที่เร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัด
กาฬสินธุ์ และเจ้าหน้าที่จากโครงการทดลองคนควาอบรม
และพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม สถานีประมงจังหวัด
ฉะเชิงเทรา ผู้นำความคิด เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง

๒.๒ สื่อมวลชน หมายถึง สถานีวิทยุโทรทัศน์ในเครือข่าย
กรมประชาสัมพันธ์ ของ ๕ จังหวัดขอนแก่น วิทยุกระจายเสียง
แห่งประเทศไทย จังหวัดมหาสารคาม และหนังสือพิมพ์
ท้องถิ่น "ชานำคำ"

๒.๓ สื่อเฉพาะกิจ หมายถึง

๒.๓.๑ การทำบ่อสาขิต หมายถึง บ่อสาขิตตัวอย่างการ
เลี้ยงกุ้งก้ามกรามในจังหวัดกาฬสินธุ์ และการ
ทำบ่อเลี้ยงกุ้งก้ามกรามของเกษตรกรจังหวัดหนองคาย

๒.๓.๒ การประชุมอบรม หมายถึง การประชุมอบรมให้ความรู้
เกี่ยวกับการ เลี้ยงกุ้งก้ามกราม ทีมงานประมงสาขิต
ห้วยสีทัน จังหวัดกาฬสินธุ์ ไคจัดขึ้น

๓. บทบาทการให้ความรู้ หมายถึง การที่สื่อให้ข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
๔. บทบาทการจูงใจ หมายถึง การที่สื่อสามารถจูงใจให้สมาชิกโครงการสนใจการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
๕. บทบาทการตัดสินใจ หมายถึง การที่สื่อมีส่วนให้สมาชิกโครงการตัดสินใจยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
๖. บทบาทการยืนยัน หมายถึง การที่สื่อให้ข่าวสารสนับสนุนการตัดสินใจของสมาชิกโครงการให้มีการปฏิบัติตาม
๗. การยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม หมายถึง การที่สมาชิกโครงการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในที่ดินของตนเอง โดยแบ่งสมาชิกที่มีการยอมรับออกเป็น ๒ กลุ่มคือ
 - ๗.๑ ผู้รับเร็ว หมายถึง สมาชิกของโครงการที่เลี้ยงกุ้งก้ามกรามในที่ดินของตนเองในปีแรกของการเริ่มโครงการ คือ ปี พ.ศ. ๒๕๒๓
 - ๗.๒ ผู้รับช้า หมายถึง สมาชิกของโครงการที่เลี้ยงกุ้งก้ามกรามในที่ดินของตนเองในปีหลัง คือปี พ.ศ. ๒๕๒๔ และ ๒๕๒๕
๘. สมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม หมายถึง เกษตรกรที่ลงทะเบียนเป็นสมาชิกของโครงการในปี พ.ศ. ๒๕๒๒, ๒๕๒๓ และ ๒๕๒๔ ไม่รวมถึงผู้เลี้ยงกุ้งก้ามกรามเพื่อการธุรกิจส่วนตัว
 - ๘.๑ การเป็นผู้นำ หมายถึง การที่สมาชิกโครงการมีบทบาทในกิจกรรมเพื่อสังคม และเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลอื่น ๆ ในหมู่บ้าน
 - ๘.๒ การเป็นคนทันสมัย หมายถึง การที่สมาชิกโครงการได้ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือยอมรับสภาพเหตุการณ์ใหม่ ๆ โดยไม่ยึดถือความเชื่อหรือค่านิยมดั้งเดิมที่ไรเหตุผลหรือไม่ให้ผลดีในสภาพการณปัจจุบัน

สมมติฐานในการวิจัย

๑. สื่อมวลชนมีบทบาทมากที่สุดในการให้ความรู้แก่สมาชิกในการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
๒. สื่อบุคคลมีบทบาทมากที่สุดในการชักจูงใจสมาชิกในการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
๓. การทำบ่อสาขิตมีบทบาทมากที่สุดในการทำให้สมาชิกตัดสินใจยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
๔. การประชุมอบรมมีบทบาทมากที่สุดในการยืนยันการตัดสินใจของสมาชิกในการยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
๕. การยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามเร็วและช้า มีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติของสมาชิก คือผู้รับเร็วจะมีคุณสมบัติทางด้านการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ การเป็นผู้นำ การเป็นคนทันสมัย สูงกว่าผู้รับช้า
๖. ผู้รับเร็วมีความถี่ในการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าสื่อบุคคล ส่วนผู้รับช้ามีความถี่ในการเปิดรับสื่อบุคคลมากกว่าสื่อมวลชน

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. สมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกรายมีโอกาสเท่าเทียมกันในการเปิดรับสื่อทุกชนิด เพราะอยู่ในท้องที่ที่สื่อต่าง ๆ สามารถกระจายไปได้ทั่วถึง
๒. การวัดฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวัดจากจำนวนเครื่องใช้ภายในบ้านที่ปรากฏในแบบสอบถามของการวิจัยในครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างทุกรายมีโอกาสเท่าเทียมกันในการเป็นเจ้าของเครื่องใช้ เพราะเป็นเครื่องที่ไม่ต้องใช้กระแสไฟฟ้า

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ของเกษตรกรจังหวัดกาฬสินธุ์ เท่านั้น จึงไม่อาจสรุป

ได้ว่าเป็นข้อมูลของเกษตรกรทั่วประเทศ แต่อาจอนุมานผลการวิจัยครั้งนี้ไปประกอบการพิจารณาวางแผนการใช้สื่อในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ของเกษตรกรในจังหวัดอื่น ๆ ที่จะมีขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ผลจากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการใช้สื่อของโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในปีต่อไป
๒. สามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้ในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในจังหวัดอื่น ๆ โดยอนุมานไปประกอบการพิจารณาวางแผนการใช้สื่อของโครงการนั้น หรืออนุมานไปยังกลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ ต่อไป เป็นการลดความสิ้นเปลืองงบประมาณ แต่ได้มาซึ่งผลงานตามเป้าหมายที่วางไว้ให้มากที่สุด
๓. ทำให้ทราบความต้องการของเกษตรกร เกี่ยวกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปปรับปรุงการใช้สื่อให้เหมาะสมถูกต้องตามความต้องการของเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น
๔. เป็นการเพิ่มพูนทางวิชาการ การวิจัย และการแสวงหาเหตุผลทางค่านิยม เศรษฐศาสตร์พัฒนาการในประเทศไทย
๕. เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการนำไปศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องที่คล้ายคลึงกันกับการวิจัยในโครงการอื่น ๆ
๖. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการเผยแพร่ความรู้แก่คนอื่น ๆ เช่น การสาธารณสุข การพัฒนาชุมชน เป็นต้น
๗. เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป